

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Deres ref.: 14/3600

Vår ref.: 2014/2026/ASL

Dato: 13.10.2014

Høring - utdanning og forskning i spesialpedagogikk - veien videre - rapport fra Ekspertgruppen for spesialpedagogikk

Vi viser til høringsnotat datert 08.07.2014.

Universitetet i Stavanger sender herved sin høringsuttalelse om rapporten *Utdanning og forskning i spesialpedagogikk - veien videre* fra Ekspertgruppen for spesialpedagogikk.

Rapporten er velstrukturert og innholdsrik, og tar opp viktige utfordringer for det spesialpedagogiske utdanningsområdet. Den inneholder også en god gjennomgang av spesialpedagogikkens relativt korte historie i Norge.

I det følgende vil vi spesielt trekke fram noen anbefalinger som vi mener det er viktig å nyansere eller problematisere:

Kapittel 6 Fremtidige utdanninger: Lærerutdanningene - ekspertgruppens anbefalinger

ANBEFALING FRA EKSPERTGRUPPEN	KOMMENTAR FRA UiS
Ekspertgruppen anbefaler at spesialpedagogiske emner med vekt på forebygging og tilpasset opplæring må vektlegges sterkere i barnehagelærer og grunnskolelærer-utdanningene, herunder temaer innenfor:	Som Ekspertgruppen selv påpeker, vet de ikke hvor sterkt disse vektlegges allerede nå. BLU-reformen er nettopp startet. Områdene som er nevnt, er framtreddende i læringsutbytteformuleringer og overordnede mål for utdanningene. Ekspertgruppens anbefalinger kunne derfor heller ha vært rettet mot arbeidet med revidering av Nasjonale retningslinjer, med en henstilling til at dette arbeidet ikke svekker spesialpedagogisk kompetanse i læringsutbytte-formuleringene. UiS er opptatt av at temaene som Ekspertgruppen nevner ikke svekkes i revisjonsarbeidet. UiS savner en vektlegging av slik kompetanse for lærerutdanning for 8-13. Ekspertgruppen har, som de fleste før, vektlagt BLU og GLU spesielt, ikke 8-13 løpet. Ekspertgruppen nevner FLU og YFLU og lektorutdanningene etter hvert, men er langt fra så spesifikk i omtalen som de er når det gjelder BLU og GLU.
I tillegg må studentene få breddekompetanse innenfor: (en lang liste med områder)	Vi er usikre på hva utvalget legger i breddekompetanse, men støtter utvalget i at områdene de lister opp er viktige områder for lærere i barnehager og skoler å ha noe kompetanse om. Det innebærer også koplingen mellom de ulike områdene, slik at de vet hvor de skal henvende seg for å få økt kunnskap dersom de for eksempel får elever med sansetap.

	UiS vil påpeke at eventuelle nye områder som skal inn i lærerutdanningene vil måtte medføre at noe må ut. Lærerutdanningene er allerede overbelastet med læringsutbytter som kan medføre altfor stor grad av overflatelæring - og lite læring. Det er særdeles viktig at man vurderer hva-hvordan- for hvem - og NÅR ulike områder er viktige å få innsikt i.
Tema som forebygging, tilpasset opplæring og inkludering må være en naturlig del av den undervisningen som gis i alle fag.	Dette er også ivaretatt i læringsutbytteformuleringer for noen lærerutdanninger (men ikke alle). Vi ser at en slik tverrfaglighet som forutsettes her kan føre til at disse viktige områdene ikke blir grundig nok behandlet fordi det kan bli gjentakelser heller enn progresjon i opplæringen. Det er altså en fare for gjentakelser fordi det vil være noe kunnskap som går igjen i alle fag. Vi mener derfor det må utredes hva av dette som må ivaretas av pedagogikkfaget / kunnskapsområdet / PEL og hva som kan være fagspesifikt. Det gjelder alle utdanninger (barnehage, glu, lektor, ppu).
Ekspertgruppen anbefaler at dagens utdanning erstattes med en femårig, forskningsbasert grunnskolelærerutdanning, og at det opprettes masterprogram i fagdidaktikk med vekt på tilpasset opplæring og inkludering ved lærerutdanningsinstitusjonene som i dag har masterprogram i tilpasset opplæring	Vi støtter regjeringens siktemål om å innføre femårig lærerutdanning på mastergradsnivå fra 2017, og vi imøteser arbeidet med nye forskrifter om rammeplaner. I denne sammenheng vil vi understreke betydningen av at nye rammeplaner gir rom for å etablere mastergradsprofiler i et bredt spekter av skolens undervisningsfag, og i de skolerelevante fagene pedagogikk og spesialpedagogikk. Barnehager, grunnskoler og videregående skoler har behov for lærere som har forskjellig kompetanse og styrke. At det er noen lærere ved alle barnehager og skoler som har større innsikt i spesialpedagogiske og pedagogiske kunnskapsområder, problemstillinger, utfordringer og metoder vil være en stor styrke. Vi synes det er merkelig at utvalget antyder hvem som skal tilby spesifikke mastergradsutdanninger, og gjør oppmerksom på diskrepansen mellom formuleringen som er brukt når det gjelder dette forslaget til mastergrad og forslag for mastergradsprogrammer innen spesialpedagogikk.

UiS vil påpeke betydningen av "Veiledning for nyutdannede", "Kompetanse for kvalitet", "Kompetanse for mangfold" og andre tiltak som er iverksatt. Skolenes kompetanse i leseopplæring blir for eksempel betydelig styrket gjennom slike tiltak, og det vil også være mulig å tenke seg studier som er rettet mot andre områder som er nevnt av Ekspertgruppen. I tanken om "rett og plikt" til videreutdanning som er tydelig i "Lærerløftet", kan det innføres nye muligheter til også å kunne styrke spesialpedagogisk kompetanse i barnehager og skoler.

Ved å tenke mer longitudinelt, altså se på kvalifisering i et større perspektiv enn tre eller fem år, kan vi også bedre se for oss muligheter til kunnskaps- og kompetanseutvikling over tid og en mer tilpasset utvikling etter barnehagenes og skolenes behov.

Kapittel 7. Framtidige studier: Spesialpedagogiske utdanninger - ekspertgruppens anbefalinger

Vi synes det er uklart om det som her betegnes master i spesialpedagogikk, bare er den masteren som bygger på bachelor i spesialpedagogikk eller om det inkluderer mastre som bygger på / inngår i ordinære lærerutdanninger også. Det vil være viktig å skille mellom tre typer mastergradsutdanninger: En som bygger på en BA i spesialpedagogikk, en som inngår i en fem-årig lærerutdanning (1-7, 5-10 og 8-13) og en som er et 2-årig tillegg til en BA i barnehagelærerutdanning.

ANBEFALING FRA EKSPERTGRUPPEN	KOMMENTAR FRA UiS
Ekspertgruppen anbefaler en integrert bachelorutdanning i spesialpedagogikk og en mastegradsutdanning i spesialpedagogikk med spesialisering. Her foreslås det at begge utdanningene «bør gi/gis begrenset undervisningskompetanse når hovedoppgaven er å gi spesialpedagogisk hjelp til barn som går i barnehagen og/eller i skolen» (s. 15f.).	Vi støtter <i>ikke</i> Ekspertgruppens forslag om å gi begrenset undervisningskompetanse til kandidater med en bachelorutdanning i spesialpedagogikk. Vi kan heller ikke støtte forslaget om å gi begrenset undervisningskompetanse til kandidater med mastegradsutdanning i spesialpedagogikk når denne ikke bygger på godkjent lærerutdanning. Vi vil i denne sammenhengen vise til bestemmelsen i Opplæringsloven § 10-1 om krav til kompetanse ved tilsetting av undervisningspersonell og understreke viktigheten av at denne bestemmelsen opprettholdes. Spesialundervisning er en integrert del av grunnskolen og kan ikke adskilles fra den ordinære opplæringen. Forslaget om at personale uten grunnskolelærerutdanning skal gis kompetanse til spesialundervisning innebærer en svekkelse av <i>retten til opplæring</i> for elever med vedtak om spesialundervisning.
utdanningen inneholder minimum 150 timer relevant, variert, veiledet og vurdert praksis fordelt på 100 timer til fordypningen og 50 timer rådgivningspraksis.	Vi synes det er interessant at det legges så vidt mye praksis inn i masterutdanningen og er opptatt av at denne praksisen ikke må tas av den faglige spissingen som et masterstudium skal gi. Det er også viktig at det ikke etableres praksis som fører til mindre tid til forskningsarbeid. Utvidet praksis vil kreve at spesialpedagogiske utdanninger plasseres i en tildelingskategori som sikrer et bedre økonomisk grunnlag, bl.a. for å ivareta gode praksisordninger. Når det gjelder masterutdanning som er integrert i et femårig program, gjelder foreløpig kravet om 100 dagers praksis som er nedfelt i Forskrift for Rammeplan.
I to punkt (s. 16 og s. 111) beskrives behovet for konsentrasjon av masterutdanninger til institusjoner i UH-sektoren som har robuste fagmiljøer for spesialiserte felt.	Framstillingen av de ulike vanskene og forslagene til hvor disse kan plasseres, har svært ulik grad av presisjons- og detaljnivå. Dagens mastertilbud i spesialpedagogikk med innretning mot lese- og skrivevansker ved Universitetet i Stavanger er den naturlige kandidaten til å ha en slik nasjonal funksjon. Lesesenteret er, med sine 60 ansatte, landets største fagmiljø på leseforskning.

Vi støtter utvalgets forslag om at problemstillinger knyttet til minoritet- og urspråklighet må gå inn som del av den generelle spesialpedagogiske kompetansen.

Vi stiller oss bak vurderingene knyttet til skjerpet opptakskrav til masterstudier i spesialpedagogikk, slik disse er uttrykt i punkt 7.3.2.

Det er positivt at utvalget understreker det ulogiske i at bachelor- og masterutdanningene i spesialpedagogikk er unntatt skikkethetsvurdering. Fra 2006 gjelder skikkethetsvurdering for i alt 26 profesjonsutdanninger, men altså ikke for spesialpedagogikk, hvor studentene skal arbeide med utsatte grupper av barn, unge og voksne.

Kapittel 8 Forskning innenfor det spesialpedagogiske fagområdet

Vi støtter Ekspertgruppens generelle anbefalinger når det gjelder aktuelle virkemidler for å skape robuste forskningsmiljøer, men vil i tillegg peke på behovet for forskning innen sosiale og emosjonelle vansker, som ikke er nevnt i listen.

Når det gjelder ekspertgruppens liste over typer av forsknings- og utviklingsarbeid som trengs, så er vi glade for at den inneholder ulike typer av studier. Vi vil peke på behovet for sterke design som kan gi mer sikker kunnskap. Dette er et felt der det er lang tradisjon med synsing. Skal vi videre må det gjenspeiles også i kvaliteten på forskningen som gjøres på feltet.

Vi kan imidlertid ikke støtte det Ekspertgruppen skriver om «Kunnskapshull og kunnskapsbehov» (s. 19) og «Hva slags type spesialpedagogisk forsknings- og utviklingsarbeid bør det satses på med tanke på å fremme praksis?» (s. 19).

Rapporten fra Ekspertgruppen lener seg ukritisk på en tradisjonstung forståelse av spesialpedagogikk der spesifikke «vanskekategorier» danner basis for en fragmentert fagkonstruksjon. Mangelen på selvkritisk diskusjon reflekteres i rapportens litteraturliste. Den er kort, ensidig og historieløs. Her er det ingen tilbakeblikk til evalueringen av norsk pedagogisk forskning (Norges forskningsråd 2004) der denne fagkonstruksjonen ble problematisert: «I noen miljøer er det fremdeles en stor grad av fragmentering i de mange områder tett knyttet til handikap kategorier» (2004:112). Likeledes er ingen referanser til det rike tilfanget av internasjonal forskning som utfordrer den tradisjonelle forståelsen av spesialpedagogikk og dens relevans for virksomheten i skolen. For eksempel så hevder professor Gary Thomas at «the models, theories and intellectual castles created in the discourses of special pedagogy have helped little in improving learning - helped little in understanding why children fail at school» (Thomas, 2009:22, I Hick, Kershner, & Farrell, 2009).

Når veien videre skal staves ut for utdanning og forskning i spesialpedagogikk, etterlyser vi et kritisk blikk på hvordan spesialpedagogikk konstrueres, dets relasjoner til utdanningsvitenskapelige del-disipliner og på den historiske innflytelsen fra så vel et differensiert spesialskolesystem som fra psykologi og medisin.

Ekspertgruppens opplisting av forskningsmetoder/forskningsdesign (s.140ff.) er ikke et fruktbart utgangspunkt for videre diskusjon om spesialpedagogisk forskning. En alternativ innfallsvinkel vil være å invitere til kritiske fagdiskusjoner om spesialpedagogikkens anliggende og formål, og å løfte fram sentrale tematiske områder og forskningsspørsmål for videre kunnskapsutvikling. Et grunnlagsdokument for slike diskusjoner finnes i «En nasjonal strategi for norsk pedagogisk forskning» (Norges forskningsråd 2006). Her innlemmes spesialpedagogikk i et bredspektret pedagogisk forskningsfelt hvor målet er å «bidra til å øke vår kunnskap om og forståelse av samfunnsmessige og individuelle vilkår for sosialisering, opplæring og læring, og av utdanningssystemets funksjon i samfunnet. Den har et ansvar for å utvikle kunnskap om forhold som bidrar til å bedre barn og unges oppvekstvilkår, til å fremme livslang læring og til å skape inkluderende og trygge fellesskap mellom ulike kulturelle grupper» (2006:11).

Forslaget om nasjonale forskergrupper for de ulike vanskeområdene bør støttes. En slik ordning kan bidra til en mer samordnet forskningsinnsats og styrke samarbeidet mellom de ulike utdanningsinstitusjonene. Dette må imidlertid ses i sammenheng med nasjonale satsinger for forskerskoler.

Kapittel 9 Hvordan oppnå helhet og sammenheng mellom forskning, utdanning og yrkesutøvelse

Vi støtter ekspertgruppens anbefalinger og tar for gitt at metodeskolering fra BA-nivå også innbefatter lærerutdanningene.

Med hilsen

Marit Boyesen
rektor

John B Møst
universitetsdirektør

Saksbehandler: Aslaug Margareth Lunde, tlf.: 51 83 13 76